

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗП 1.3.02 «Психологія»

напрямок підготовки №04 Богослов'я

спеціальність № 041 Бакалавр богослов'я.

Розглянуто та схвалено

Вченою радою РО «ВДНЗ «ТХІ»

Протокол № 14/5-6 від 23.03.2019 р.

1. Дані про викладача дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Козинець Олена Олегівна
Контактний телефон	059 041 9790
E-mail	kozynetz@gmail.com
Розклад занять	Понеділок 10:00, ауд. 4 (у розкладі можливі зміни)
Консультації	Вівторок 14:00 -15:00, ауд. 4 (у розкладі можливі зміни)

2. Анотація дисципліни

Вивчення дисципліни «Психологія» спрямоване на розкриття основних закономірностей функціонування та проявів психіки людини, людської особистості, сприяння на цій основі формуванню загальної психологічної культури та компетентності студентів, їх готовності до професійної діяльності. Особлива увага приділяється пізнавальній діяльності та індивідуально-типологічним рисам особистості. Крім питань загальної психології до дисципліни включено матеріал з психології релігії.

Навчальна дисципліна «Психологія» належить до нормативних дисциплін.

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння предмету «Вступ до спеціальності».

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни «Психологія» мають застосовуватися при вивченні дисциплін «Педагогіка», «Конфліктологія», «Душеопікунство» та ін.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. **Мета викладання** навчальної дисципліни «Психологія» полягає в ознайомленні здобувачів вищої освіти з понятійним апаратом та основними закономірностями функціонування та проявів психіки людини, людської особистості, сприяння на цій основі формуванню загальної психологічної культури та компетентності студентів, їх готовності до професійної діяльності.

3.2. **Основні завдання** вивчення дисципліни «Психологія»: формування знань про психологічні закономірності та механізми функціонування та розвитку психіки;

розвиток умінь і навичок правильно і науково обґрунтовано пояснювати психологічні факти і явища; розвиток навичок самоаналізу.

3.3. Кількість кредитів – 6

3.4. Загальна кількість академічних годин

Денна форма навчання – 180

Заочна форма навчання - 150

3.5. Основні параметри навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни	Нормативна	
	Денна	Заочна
Форма навчання	Денна	Заочна
Рік вивчення	Перший	Перший
Семестр	1й, 2й	1й, 2й
Лекції	48	12
Семінарські та практичні заняття	42	12
Самостійна робота	90	126
Разом	180	150

3.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетентностей):

Інтегральна компетентність	Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного зростання та ефективного лідерського служіння.
Загальні компетентності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу 2. Здатність до критичного мислення 3. Здатність до самоаналізу 4. Здатність до науково обґрунтованої інтерпретації людських відносин та поведінки 5. Здатність цінувати та поважати унікальність людської особистості 6. Здатність самостійно працювати з літературними джерелами

	<p align="center">7. Розуміння природи наукових знань та меж їх застосування в практиці християнського керівництва</p>
<p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</p>	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Основний категорійний та понятійний апарат загальної психології - Сутність та специфіку психіки людини - Методологічні принципи та основні методи вивчення психіки - Сутність та структуру особистості - Зміст, основні характеристики та умови розвитку когнітивної, регулятивної та афективної сфер особистості - Індивідуально-типологічні особливості особистості (темперамент, характер, здібності) та можливості впливу на їх розвиток; - Зміст, структуру та види діяльності та поведінки як психологічних феноменів; - Психологічні аспекти релігійності <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Застосовувати методи психологічного дослідження для потреб самопізнання та вирішення фахових завдань; - Пояснювати психологічний зміст різних проявів психіки (психічних процесів, станів і властивостей) - Давати критичний аналіз сучасних психологічних напрямів с позицій християнського світогляду.

4. Програма навчальної дисципліни «Психологія»

4.1. Теми лекційних занять

Розділ 1. Вступ. Загальні питання

Тема 1. Психологія як наука та навчальна дисципліна.

Предмет психології. Психіка, її функції, особливості та прояви. Класифікація психічних явищ. Основні історичні етапи розвитку психології. Місце психології в сучасній системі знань. Предмети вивчення теоретичних та практичних галузей психології. Умови та межі використання психологічних знань в служінні християнського лідера. Загальні вимоги до студентів при вивченні курсу „Психологія”. Основні напрямки та школи сучасної психології.

Тема 2. Методи сучасної психології.

Джерела психологічних знань. Загальне поняття про науковий метод. Етапи психологічного дослідження. Теоретичні (аналітичні) та експериментальні методи. Психологічне спостереження та експеримент. Психологічні тести. Інші методи. Специфіка та обмеження психологічного дослідження.

Тема 3. Психіка та організм людини.

Будова, функціонування та властивості центральної нервової системи людини. Співвідношення психіки та вищої нервової діяльності. Вплив ендокринної системи на психіку. Онтогенез психіки. Проблема спадковості та середовища в психіці людини. Специфіка психіки людини. Свідомість; стани свідомості.

Розділ 2. Психологія пізнання та діяльності

Тема 4. Психічні пізнавальні процеси: відчуття, сприймання, уявлення.

Поняття та основні риси відчуттів. Фізіологічна основа відчуття. Типи відчуттів. Чутливість. Поняття й риси сприймання. Різниця між відчуттям та сприйманням. Розлади сприймання. Позавідчуттєве сприймання. Значення відчуття та сприймання у пізнанні світу та Бога; у навчальній діяльності та служінні християнського лідера. Методики вивчення особливостей відчуття та сприймання. Уявлення як психічний пізнавальний процес та його значення.

Тема 5. Психічні пізнавальні процеси: увага, пам'ять.

Визначення уваги, її функції. Характерні риси уваги: діапазон, інтенсивність,

тривалість, подільність, лабільність. Типи уваги: мимовільна, довільна. Формування уваги. Роль уваги у навчальній діяльності. Визначення пам'яті, її функції. Типи пам'яті за тривалістю, залученням волі (мимовільна й довільна); мислення (механічна й логічна), інших видів психічної діяльності. Риси пам'яті: тривалість, швидкість запам'ятовування, точність, місткість. Процеси функціонування пам'яті: запам'ятовування, зберігання, пригадування, забування. Теорії та закони пам'яті. Розвиток пам'яті. Порушення пам'яті. Методики вивчення уваги та пам'яті.

Тема 6. Психічні пізнавальні процеси: мислення, мовлення.

Визначення та функції мислення. Риси мислення: діапазон, швидкість, гнучкість, критичність. Класифікація типів мислення: інтуїтивне й дискурсивне; продуктивне (творче) й репродуктивне (відтворююче); образно-рухове, конкретно-уявне, абстрактно-логічне. Мислення як розв'язання проблеми. Розвиток мислення в онтогенезі. Інтелект та його параметри. Методики вивчення особливостей мислення. Мовлення як психічний пізнавальний процес.

Тема 7. Психологія діяльності.

Основні характеристики активності та діяльності. Специфіка діяльності людини. Структура діяльності. Внутрішні та зовнішні складові діяльності. Види діяльності. Натхнення як творчий стан.

Розділ 3 «Психологія особистості: загальні питання»

Тема 8: Проблема особистості в психології.

Визначення особистості. Співвідношення понять: людина, індивід, особистість, індивідуальність. Структура особистості. Самосвідомість та „Я” – концепція.

Тема 9. Сучасні психологічні теорії особистості.

Функціоналістський підхід У.Джеймса. Фрейдизм і психоаналіз. Індивідуальна психологія А.Адлера. Концепція розвитку особистості Е.Берна. Аналітична психологія К.Юнга. Біхевіоризм. Гуманістичні теорії особистості: А.Маслоу, Е.Фромм, К.Роджерс. Розвиток особистості.

Тема 10. Особистість та індивідуальність.

Здібності. Співвідношення понять здібності, задатки та індивідуальні риси людей. Природа та розвиток здібностей. Темперамент як психофізіологічна

характеристика особистості. Типологія темпераментів. Властивості темпераментів. Характер як соціально-психологічна характеристика особистості. Типологія характерів. Проблема сумісності особистостей. Методи вивчення типу особистостей.

Розділ 4. Окремі аспекти психології особистості

Тема 11. Емоційна (афективна) сфера особистості.

Зв'язок пізнавальної та афективної сфер особистості. Значення афективної сфери. Прояви емоційної сфери: потяги, емоції, почуття. Керування емоціями. Психічні стани. Визначення психоемоційного стану.

Тема 12. Мотиваційна сфера особистості.

Активність особистості та її джерела. Класифікація потреб. Потреби й мотиви. Цілі діяльності. Цінності. Спрямованість особистості (ядро особистості). Воля та її значення в самотворенні особистості.

Тема 13. Соціально-психологічна сфера особистості.

Соціалізація. Соціальні групи: основні параметри, класифікація та закономірності функціонування малих груп. Церковна община як група. Міжособистісні стосунки. Спілкування і діяльність.

Розділ 5. Психологія релігії.

Тема 14. Джерела релігійності.

Релігійні інстинкти. Страх. Потреби. Пережиття власної обмеженості.

Тема 15. Релігійна особистість.

Типи релігійності. Функції релігійності. Характер і релігійність. Релігійний досвід.

Тема 16. Динаміка релігійності.

Онтогенез релігійності. Фактори, принципи та етапи релігійного розвитку. Релігійні кризи: причини, ознаки, допомога. Навернення. Молитва.

4.2. Плани семінарських занять

Семінар 1

Тема: Основні напрямки та школи психології (частина 1)

План

1. Структуралізм, функціоналізм і гештальтпсихологія.
2. Фройдизм, психоаналіз. Неофройдизм.
3. Трансперсональна психологія.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3, 4, 5, 11.

Додаткова: 15, 17, 25, 35, 36, 40, 48, 49.

Семінар 2

Тема: Основні напрямки та школи психології (частина 2)

План

1. Біхевіоризм. Необіхевіоризм. Оперантний біхевіоризм.
2. Когнітивізм.
3. Гуманістична психологія
4. Концепція вищих психічних функцій Л.С. Виготського.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3, 4, 5, 11.

Додаткова: 15, 17, 25, 35, 36, 40, 48, 49.

Семінар 3

Тема: Свідомість. Стани свідомості

План

1. Поняття про свідомість у психології
2. Структура та психологічні характеристики свідомості.
3. Основні стани свідомості: бадьорість, сон, гіпноз.
4. Змінені стани свідомості.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11.

Додаткова: 32, 35.

Семінар 4

Тема: Уявлення як психічний пізнавальний процес

План

1. Поняття про уявлення як специфічний пізнавальний процес, його функції.
2. Види уявлення та їх характеристика.
3. Механізми створення нових образів уявою.
4. Роль уявлення в творчій діяльності людини.

Рекомендована література:

Основна: 1, 6, 11, 12

Додаткова: 32, 34

Семінар 5

Тема: Інтелект та його параметри

План

1. Мислення та інтелект.
2. Індивідуальні особливості інтелекту.
3. Теорії інтелекту.
4. Методи дослідження інтелекту.

Рекомендована література:

Основна: 1, 6, 11, 12

Додаткова: 32, 34

Семінар 6

Тема: Мовлення як психічний пізнавальний процес

План

1. Поняття про мову та мовлення як психологічні категорії; їх функції.
2. Види мовлення та їх характеристика.
3. Зв'язок мовлення з іншими психічними процесами.
4. Розвиток мовлення в процесі формування особистості.

Рекомендована література:

Основна: 1, 6, 11, 12

Додаткова: 32, 34

Семінар 7

Тема: Тракткування поняття особистості у сучасній психології

План

1. Тлумачення особистості в теоріях фрейдизму та неофрейдизму (З.Фрейд, К.Юнг, А.Адлер, К.Хорні, Е.Фромм).
2. Біхевіоризм про сутність та прояви особистості (Ф.Скіннер, Д.Уотсон).
3. Тракткування поняття особистості представниками гуманістичної психології (А.Маслоу, К.Роджерс).
4. Погляди вітчизняних психологів на природу та сутність особистості (Л.Виготський, С.Рубінштейн, О.Леонт'єв, Г.Костюк).

Рекомендована література:

Основна: 1, 6, 9, 11, 14

Додаткова: 19, 26, 29, 39, 42, 48

Семінар 8

Тема: Розвиток особистості

План

1. Теорія психосоціального розвитку Е.Еріксона.
2. Теорія когнітивного розвитку Ж.Піаже.
3. Теорія розвитку морального судження Л.Кольберга
4. Теорія розвитку релігійної віри Дж.Фаулера

Рекомендована література:

Основна: 1, 6, 14

Додаткова: 18, 26, 37, 46, 49, 50

Семінар 9

Тема: Типологія характерів

План

1. Поняття про характер.
2. Провідні риси характеру: моральні, вольові, емоційні, інтелектуальні.
3. Акцентуовані риси характеру.
4. Характер і темперамент.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11, 12

Додаткова: 34

Семінар 10

Тема: Міжособистісні стосунки

План

1. Огляд проблематики психології великих груп.
2. Огляд проблематики психології малих груп.
3. Основні положення психології конфлікту.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11

Додаткова: 19, 30, 25

Семінар 11,12

Тема: Психологія в контексті сучасної церкви (диспут)

План

1. Виклад позиції інтеграціоналізму.
2. Виклад позиції радикального заперечення.
3. Дискусія.
4. Висновки.

Рекомендована література:

11, 15, 17

4.3. Теми практичних занять

Тема 1. Методи психологічного дослідження

Тема 2 Дослідження відчуття та сприймання

Тема 3 Дослідження уваги та пам'яті

Тема 4 Дослідження особливостей мислення

Тема 5 Дослідження здібностей

Тема 6 Дослідження характеристик особистості

Тема 7 Дослідження психоемоційного стану

Тема 8 Дослідження рівня самоконтролю

Тема 9 Соціометричне дослідження міжособистісних стосунків

4.4. Самостійна робота

Тема 1. Психологія як наука та навчальна дисципліна

Тема 2 Методи сучасної психології

Тема 3 Психіка та організм людини

Тема 4 Психічні пізнавальні процеси: відчуття, сприймання

Тема 5 Психічні пізнавальні процеси: увага, пам'ять

Тема 6 Психічні пізнавальні процеси: мислення

Тема 7 Психологія діяльності

Тема 8 Проблема особистості в психології

Тема 9 Сучасні психологічні теорії особистості

Тема 10 Особистість та індивідуальність

Тема 11 Емоційна (афективна) сфера особистості

Тема 12 Мотиваційна сфера особистості

Тема 13 Соціально-психологічна сфера особистості

Тема 14 Джерела релігійності

Тема 15 Релігійна особистість

Тема 16 Динаміка релігійності

Самостійна робота включає опрацювання лекційного матеріалу, вивчення літературних джерел; підготовку до семінарських та практичних занять, виконання спеціальних завдань, підготовку до контрольних заходів.

5. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням з курсу «Психологія» є самостійне опрацювання матеріалу з історії психології та підготування відповідних матеріалів у вигляді реферату. Тема роботи обирається студентом зі списку запропонованих. За виконання роботи може бути нараховано до 6 балів. Список тем, вимоги до індивідуального завдання та критерії оцінювання містяться в окремих методичних рекомендаціях.

6. Вимоги викладача

При вивченні дисципліни «Психологія» необхідно спиратися на конспект лекцій та рекомендовану основну та допоміжну літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії.

Від студента очікується:

- регулярне відвідування занять (відвідування контрольних заходів є обов'язковим);
- явка на заняття без запізнення;
- систематичне засвоєння навчального матеріалу;
- активна робота під час практичних та семінарських занять, участь в обговоренні дискусійних питань.
- своєчасне звітування про результати самостійної та індивідуальної роботи
- відпрацювання пропущених семінарських та практичних занять.

Дотримання норм академічної доброчесності є загальною вимогою для студентів ТХІ. Згідно з «Положенням про академічну доброчесність», в Таврійському християнському інституті» категорично заборонено списування і плагіат. У разі виявлення факту порушення студент отримує незадовільну оцінку і повинен повторно скласти екзамен або виконати завдання. При повторних порушеннях, беручи до уваги моральний аспект проблеми, до студента можуть бути застосовані дисциплінарні заходи.

7. Студенти з особливими потребами

Студенти, що претендують на врахування їхніх особливих навчальних потреб, повинні заздалегідь повідомити про це секретаря навчального відділу, надавши відповідну медичну документацію.

8. Види контролю і система нарахування балів

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також передбачено контроль засвоєння навчального матеріалу

дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться в формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів та обговорення навчальних питань на семінарських заняттях, а також у формі оцінювання виконання практичних робіт та індивідуальних завдань.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі **заліку** (1й семестр) та **усного екзамену** (2й семестр). Залік виставляється за поточною успішністю (кількістю накопичених за семестр балів) на останньому занятті. Екзамен проводиться під час екзаменаційної сесії; термін можна дізнатися з графіку навчального процесу. Обсяг навчального матеріалу, який виноситься на екзамен, відповідає робочій програмі дисципліни (див. пункт 4).

Умови допуску до екзамену. Для допуску до семестрового екзамену студент має виконати всі практичні роботи і набрати за семестр не менше 20 балів з 50 максимально можливих.

Система нарахування балів

	Види контрольного заходу	Кількість контрольн. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	11	0-3	0-33
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	11	0-1	0-11
3	Перевірка готовності до практичного заняття	8	2	16
3	Виконання практичної роботи	9	1	9
4	Контрольне тестування за вивченим матеріалом 1 та 2 розділів (письмово)	1	25	25
5	Індивідуальне письмове завдання	1	6	6
6	Екзамен	1		50
	Разом			50 (1й семестр) +100 (2й семестр)

9. Шкала оцінювання

Оцінка за національною шкалою / National grade		Мін. бал / Min. marks	Макс. бал/ Max. marks	Шкала ЄКТС / ECTS grade
недиференційована шкала / undifferentiated grade	диференційована шкала / differentiated grade			
Зараховано / Passed	Відмінно /Excellent	90	100	A
	Добре / Good	82	89	B
		74	81	C
	Задовільно / Satisfactory	64	73	D
		60	63	E
Не зараховано / Fail	Незадовільно / Fail	35	59	Fx
		0	34	F

10. Література для вивчення

Основна

1. Варій М.Й. Загальна психологія: навч. посібн. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
2. Волошина В.В., Долинська Л.В., Савицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 280с.
3. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии: Информ.-метод, пособие к курсу «Психология человека». - М.: Педагогическое общество России, 2004. - 276 с.
4. Загальна психологія: навч. посібн. / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін.. – К.: А.П.Н., 1999. – 461 с.
5. М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальної психології: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2000. – С.176-181.
6. Немов Р.С. Психология. Кн. 1.: Общие основы психологии: учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 687 с.
7. Немов Р.С. Психология. Кн. 3.: Психодиагностика. учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 640 с.
8. Пашукова Т.І., Дьяконов Г.В., Допіра А.І. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. – К.: Тов-во, «Знання». КОО. 2000. – 204 с.
9. Психологический словарь / Р.С. Немов. — М.: ВЛАДОС, 2007. — 560 с.
10. Психологія. / за ред. Ю.В. Трофімова. - К.: Либідь, 2001. – 560 с.

11. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред. о. Юзефа Макселона. Пер. з пол. – Львів: «Свічадо», 1998. – 320 с.

12. Психология : учебник / под ред. Б. А. Сосновского. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2011. — 799 с.

13. Сосновский В.А. Лабораторный практикум по общей психологии. – М.: Просвещение, 1979. – С. 5-18.

14. Хрестоматия по психологии / Сост. В.В. Мироненко; Под ред. А.В. Петровского.-М.: Просвещение, 1987.-С.93-108, 152-154. 395-408.

Додаткова

15. Белкли, Э. Почему христиане не могут доверять психологии. – «Тинейджер», 2005. – 376 с.

16. Бернс Р. Развитие Я- концепции и воспитание.-М.: Прогресс, 1986.-422 с.

17. Бобган М., Бобган Д. Конец «христианской психологии». – Спб.: Шандал, 2005. – 296 с.

18. Василюк Ф.Е. Психология переживаний. Анализ преодоления критических ситуаций.-М.: МГУ, 1984.-199 с.

19. Войсунский А. Я говорю, мы говорим. Очерки о человеческом общении.-М.: Знание. 1990.-238 с.

20. Волков А.М., Микадзе Ю.В., Солнцева Г.Н. Деятельность: структура и регуляция. психологический анализ.-М.МГУ, 1987.-216 с.

21. Выготский Л.С. История развития высших психических функций // Соб. соч.: В 6 т.- М.: Педагогика, 1983.-Т.3.-328 с.

22. Годфруа М. Что такое психология: Т.1. – М., 1996. – С.24-56.

23. Джеймс У. Психология.-М.: Педагогика, 1991.-367 с.

24. Ждан А.И. История психологии: от античности до наших дней.-М..1990.-367 с.

25. Жизненный путь личности (Вопросы теории и методологии социально-психологических исследований) Отв. ред. Л.В. Сохань.- К.: Наук. думка, 1987.-278 с.

26. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій.- К.:Либідь, 2002. -301 с.

- 27.Иващенко Ф.И. Задачи по общей, возрастной и педагогической психологии.- 2-е изд., доп. – Мн.: Выш. шк., 1985.-96 с.
- 28.Йонт Р. Созданы, чтобы учиться. М., Библия для всех, 2001. - 375 с.
- 29.Кон И.С. В поисках себя: личность и ее самосознание.- М.: Политиздат, 1987.-366 с.
- 30.Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы.- М.: МГУ, 1991.-194 с.
- 31.Леонтьев А.Н. Избр. психол. произв.: В 2 т.-М.: Педагогика, 1983.-Т.1.-392 с.4 Т.2.- 320 с.
- 32.М'ясоїд П.А. Загальна психологія .-К.: Вища шк..-2000.- 455 с.
- 33.М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальної психології: Навч. Посіб. – К.: Вища шк., 2000.-183 с.
- 34.Общая психология / Под. ред. А.В.Петровского- М.: Просвещение, 1986.-464 с.
- 35.Основи психології / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. роменця.-К.:Либідь, 1997- 632 с.
- 36.Петровский А.В. Вопросы истории и теории психологии. Избр. труды.-М.: Педагогика, 1984.- 320 с.
- 37.Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка.-М.: Педагогика, 1994.-528 с.
- 38.Психологія. Підручник / За ред. Ю.Л.Трофімова.-К.: Либідь, 1999.-558 с.
- 39.Психологія / За ред. Г.С. Костюка. – К., 1968. – С. 3-9.
- 40.Роменець В.А. Історія психології.- К.: Вища шк, 1978.-439 с.
- 41.Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т.- М.: Педагогика, 1989.- Т.1.-320 с.; Т.2.-328 с.
- 42.Семиченко В.А. Психология личности.- К.: Видавець Ешке О.М., 2001.-427 с.
- 43.Столин В.В. Самосознание личности.-М.: МГУ, 1983 .-285 с.
- 44.Столяренко Л.Д. Основы психологии. Практикум.– Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. –С.497-498.
- 45.Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології.-К.: Вища шк., 1979.-199 с.

46. Фельдштейн Д.И. психология развития личности в онтогенезе.-М.: Педагогика, 1989.-208 с.
47. Франкл В. Человек в поисках смысла.-М.: Прогресс, 1990.- 366 с.
48. Фрейд З. Психология бессознательного /Сост. М.Г.Ярошевский.-М.: просвещение, 1990.- 448 с.
49. Хрестоматия по психологии / Сост. В.В. Мироненко; Под ред. А.В.Петровского.-М.: Просвещение, 1987.-С.93-108, 152-154. 395-408.
50. Эльконин Д.Б. Введение в психологию развития.-М.:Тривола, 1994.-120 с.